

בית הכנסת תלמידי ישיבת פוניבז' (צעירים)
 רח' האדמו"ר מצאנז 10
 בני ברק

שיעורים ממורנו ורבינו

מרא דאתרא דשכונת "אדמור מצאנז-והסביבה"

מורנו הגאון ר' יו"ט זנגר שליט"א

פרשת "תרומה" – תשפ"ד

התוכן:

1. משקל ה"ארון" ומצוות עשייתו. (שב"ק "תרומה") – שיעור 1.

ניתן לצפות ולהוריד את כל שיעורי מרן הרב שליט"א

באתרנו: <http://pninim.co.il/>

תחת הלינק: [שיעורי הגאון רבי יום טוב זנגר](http://pninim.co.il/)

בית הכנסת תלמידי ישיבת פוניבז' (צעירים)

רח' האדמו"ר מצאנז 10

בני ברק

שיעור ממורנו הגאון ר' יו"ט זנגר שליט"א

ש"ק פ' תרומה תשפ"ד

משקל הארון ומצות עשייתו

כ' בפי' תרומה (כ"ה י') "ועשו ארון עצי שטים וצפית אותו זהב טהור (פי' החזקוני – מזוקק בלא סיגים ובלא פסולת), מבית ומחוץ תצפנו", ופרש"י שלשה ארונות עשה בצלאל, שנים של זהב ואחד של עץ, ובדעת זקנים מבעלי התוס' הקשה, למה לא היה כולו זהב, ותירץ לפי שיהיה נישא בכתף, ויכביד יותר מדאי. והקשה, הלוא שנינו בסוטה (ל"ה.) הארון נושא את נושאו שעברו את הירדן על ידי שנשאו את הארון, ותירץ שדבר זה היה לפי שעה, ושוב הקשה א"כ מה היה מעשה של פרץ עוזא (שמואל ב' ו' ז') שתמך בארון, והיתה התביעה עליו, והלא אם נושא את נושאו, את עצמו לא כל שכן, ונענש ומת, דהרי לא היה אלא לפי שעה, והניח בצ"ע.

עוד צריך להבין, הרי הכפורת והכרובים היו מזהב, ולפי גודלם עולה שהיו כבדים מאוד כמו שיתבאר, וא"כ מה תירץ הבעלו תוס' שלא עשו הארון כולו זהב, אם בלאו הכי הוא שקל כ"כ הרבה.

משקל הארון

ובעצם משקל הארון, הרי כתוב (פי' תרומה כ"ה י') "ועשו ארון עצי שטים, אמתים וחצי ארכו, ואמה וחצי רחבו, ואמה ומצי קומתו", ושנינו בב"ב (י"ד.) מחלוקת כמה טפחים היה הארון, לר"מ היה חמש עשרה טפחים אורך על תשעה טפחים רוחב, דס"ל שהאמה שבה נאמר מידת הארון היא אמה בת ששה טפחים, ואילו ר' יהודה ס"ל שמידות הארון הם 12.5 טפחים אורך על 7.5 טפחים רוחב, דלשיטתיה, אמת הארון היא של חמשה טפחים.

והנה לגבי הכפורת שהיתה על הארון, כתוב (שם י"ז) "ועשית כפורת זהב טהור, אמתיים וחצי ארכה, ואמה וחצי רחבה", ופרש"י אע"פ שלא נתן שיעור לעוביה, פירשו רבותינו (סוכה ה.) שהיה עוביה טפח.

לפי"ז יש לחשב המשקל של הכפורת לבד, דהרי לשיטת ר"מ שיעורה הוא 15 טפחים (אמתיים וחצי ארכו) x 9 טפחים (אמה וחצי רחבו), ולפי שיעור מרן החזו"א זצ"ל, שיעור הטפח הוא 9.6 ס"מ, וא"כ הנפח של הכפורת היתה כדלהלן:

$144 \text{ ס"מ אורך (15 טפחים x 9.6)} \times 86.4 \text{ ס"מ רוחב (9 טפחים x 9.6)} \times 9.6 \text{ ס"מ עובי (עובי טפח)} = 120,000$
 סמ"ק. והמשקל סגולי של זהב הוא 19.43 גרם לסמ"ק (הוא הכבד ביותר של כל המתכות – המשקל סגולי של מים הוא רק גרם אחד לסמ"ק), וא"כ המשקל של הכפורת לבד היתה $120,000 \times 19.43 = 2,331,600$ גרם שהוא 2331 ק"ג שהוא יותר משני טון!! וכל זה הוא חוץ מהארון בעצמו שעשוי משני ארונות מזהב וארון אמצעי מעץ, ויש שחישבו והגיעו למשקל של יותר משבע טון, אמנם כל זה תלוי בעובי של הארונות של זהב, די"א שעביים רק היה משהו [ע' ברייתא דמלאכת המשכן (סופ"א) מש"כ מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל, דמוכח ביומא (ע"ב): שהעובי רק היה משהו, וע' בב"ב (י"ד): דלר' מאיר העובי היה חצי טפח, אבל המנ"ח (מצוה צ"ה סק"י ד"ה והנה כתבנו) כ' דאפשר לגבי עובי הארון הלכה כר' יהודה, שרק היה עובי אצבע ע"ש].

הרי מבואר, שזה ברור שמשקל הארון לא היה בכדי שיוכלו לשאתו, ולכן אחז"ל שהארון נושא את נושאו, וא"כ קשה טובא קושיית הדעת זקנים מבעלי תוס', למה עשו הארון האמצעי מעץ ולא מזהב.

בפי פקודי (לי"ה כ"ד) כתוב כמה היה משקל כל הזהב בתרומת המשכן: "כל הזהב העשוי למלאכה בכל מלאכת הקדש, ויהי זהב התנופה, תשע ועשרים ככר, ושבע מאות ושלשים שקל בשקל הקדש. ופרש"י שם שכל ככר הוא ששים מנה, וככר של קודש היה כפול, דהיינו ק"ך מנה, ושיעור מנה הוא כ"ה סלעים, וא"כ ככר של קודש הוא 3000 סלעים עכתי"ד רש"י. והנה שיעור סלע הוא פחות מעשרים גרם כמש"כ מרן הקה"י זצ"ל בשיעורין של תורה, דהרי חמש סלעים של פדה"ב הם 96 גרם, ולחומר הוא 100 גרם, ולפי"ז כיון שכל סלע הוא 20 גרם, נמצא שככר שיש בו 3000 סלעים, היה משקלו (20 x 3000) 60,000 גרם, דהיינו ששים ק"ג. והנה כתוב בפסוק הנ"ל, שכל הזהב העשוי למלאכת המשכן היה כמעט שלושים ככר, דהיינו 30×60 ק"ג = 1800 ק"ג, שהוא פחות משני טון, וצ"ע טובא לפי המשקלים הנ"ל, היאך היה מספיק זהב לכל כלי המקדש, כאשר הכפורת לבד היה יותר משני טון.

חידוש התשב"ץ שעובי הכפורת היה טפח רק בדפנותיו ולא באמצעה

ואפשר יש ליישב קצת לפמש"כ בשו"ת תשב"ץ (ח"ג סי' ע"ג), וז"ל ובענין הכפורת, נוכל לתקן כי לא הי זה העובי אלא בדפנות, אבל כל הכפורת היתה דקה, ונסתייע בזה מה שאמרו כו' שלחם הפנים הי' עביו טפח - פרש"י ז"ל עובי דפנותיו טפח, כי הלחם היה דק כולו, אבל בדפנותיו היה עביו טפח. וכן נוכל לומר שהיתה הכפורת עובי דפנותיה טפח כדי שיתקיים לנו "לא ירדה שכינה למטה מעשרה", ובאמצע היתה דקה, לתקן הקושיא הגדולה - היאך אפשר להיות מזה הזהב המועט כל זה העובי בכפורת עכ"ל. הרי מבואר דס"ל שהכפורת לא היתה מלאה זהב, אבל עדיין צ"ע, דהרי גם ג' הארונות שקלו משקל שא"א להבין היאך נשאום, ועכצ"ל שהארון נושא את נושאו, וא"כ הדק"ל, למה הארון האמצעי היה מעץ ולא מזהב.

מצות עשיית הארון

למה השמיט הרמב"ם את מצות עשיית הארון ופרטיה

כתב הרמב"ם (הל' בית הבחירה פ"א ה"א וה"ו) וז"ל מצות עשה לעשות בית לה', מוכן להיות מקריבין בו הקרבנות, וחוגגין אליו שלוש פעמים בשנה, שנאמר "ועשו לי מקדש" עכ"ל, ואח"כ (שם ה"ו) כתב, וז"ל ועושין במקדש שבעה כלים, מזבח לעולה ולשאר הקרבנות, וכבש שעולין בו למזבח ומקומו לפני האולם משוך לדרום, וכיור, וכנו לקדש ממנו הכהנים ידיהם ורגלים לעבודה, ומזבח לקטורת, ומנורה, ושולחן, ושלושתן בתוך הקודש לפני קדש הקדשים עכ"ל.

המנ"ח (מצוה צ"ה סק"ט) הקשה למה הרמב"ם השמיט הארון בתוך רשימת כלי המקדש, ומצות עשיית הארון, דגם זו היתה אחד מכלי המקדש, בפרט שרש"י (פי' תרומה כ"ה ט"ו) כ' על הפסוק "וכן תעשו", לדורות (ומקורו בסנהדרין ט"ז:), אם יאבדו אחד מן הכלים ע"ש. והקשה שהרמב"ם מנה המצוה להנשא על הכתף בספר המצוות (מצות עשה ל"ד), וגם לא להסיר הבדים (שם ל"ט פ"ו) אע"פ שלא יהיו הדברים על ביאת הגואל, כי עתה אין ארון בעוה"ר, והרמב"ם כותב מה שהיה בזמן המקדש, ויהיה בזמן המשיח, א"כ דיני הארון ג"כ היו נוהגים בימי בית ראשון כגון אם נשבר הארון (אף שהיה מעשה אלוקים, מ"מ התורה לא תסמוך דינים על ניסים), וגם לעתיד לבא אפשר אם ישבר הארון, ודאי מצוה לעשות ארון בשביל העדות.

ביאור המנ"ח שאחרי שנגנזו הלוחות לא היה צורך בארון

והסביר המנחת חינוך, שעיקר עשיית הארון היתה כדי שיהיו לוחות הברית מונחים בתוכו, כמבואר בפרשת תרומה "ונתת אל הארון את העדות", וכיון שבבית ראשון נגנזו הלוחות, הרי שלא היה צורך לארון אח"כ (וכ"כ המהר"ל בגור אריה פי' תרומה כ"ה כ"א, ומשך חכמה שם, וכתבי הגר"ז פי' עקב), ואכן בבית שני לא היה ארון, ולא עשו ארון, שאם אין לוחות לא צריך ארון, ולעתיד לבא כשיבא הגואל במהרה בימינו, הרי יתגלו הלוחות והארון, ולא נצטרך לעשות ארון חדש, וא"כ אין צורך לכתוב את דיני הארון.

שיטת הרמב"ן שעשיית הארון היא מצוה בפני עצמה

אבל הרמב"ן בהשגותיו על סה"מ (מ"ע ל"ג) כבר העיר כן על הרמב"ם, וכתב ולכן אצלי עשיית הארון והכפורת לשום שם העדות, תמנה מצוה בפני עצמה. ואל תחשוב לומר שלא תמנה שלא נצטוונו לדורות, ולא נעשה אלא ללוחות הברית, ובבית שני שלא היה ארון שנגנז מהם... לא עשו ארון אחר. שהרי כבר מנה הרב משאו של הארון על הכתף מצוה (מ"ע ל"ד), לפי שהמצוה ההיא קיימת לנו לדורות... וכן תמנה עשייתו מצוה מכלל מצות עשה, לפי שהיותו מצוה קיימת לנו. ועוד שאם נעלה על דעתנו ח"ו שיאבד או ישבר מצוה לעשותו כמידה הראשונה לשום שם לוחות העדות, כי לכך נצטוונו.

שיטת המגילת אסתר שלעולם לא יצטרכו לעשות ארון לדורות

אמנם המגילת אסתר(ש) כתב שהמצוה אינה נוהגת לדורות, לפי שלעולם לא נצטרך לעשות אחרת, כי אותה שעשה בצלאל קיימת היא לדורות, ולא אבדה מן העולם, כי גנוזה היא, גם בשובה אלינו לא תאבד לעולם, וא"כ אין מציאות בעולם שנעשה ארון אחרת.

ביאור המקדש דוד שאין אפשרות לחנך ארון חדש

המקדש דוד (קדשים ס"י ב' סק"א) יישב השמטת הרמב"ם, ע"פ הגמרא בשבועות (ט"ו). שכל הכלים שעשה משה משיחתו מקדשתו, מכאן ואילך עבודתו מקדשתו. ופירש"י שע"י משיחת הכלים ע"י משה רבינו בשמן המשחה, חלה על הכלים קדושת הגוף, ונ"מ שנעשו כלי שרת להשתמש בהם במקדש, וכן לקדש את הנכנס לתוכם, אמנם כלי הדורות שלא נמשחו, התחלת עבודתו מחנכתו לקדושה.

וחקר המקדש דוד, אם עבודתו מחנכתו היינו תחילת שימוש הכלי בעבודת הקדשים, כגון קבלת הדם במזרק, או ההדלקה הראשונה במנורה, וההקטרה הראשונה במזבח הקטורת, או שמא עבודתו מחנכתו היינו, תחילת שימוש הכלי לתכליתו, על אף שאינו עבודת קדשים ממש, אלא עצם זה שעומד הכלי לייעודו הוא גופא החינוך. ואם נאמר דבעינן דווקא עבודת קדשים, הרי שלא ניתן לחנך את ארון העדות, שהרי אין בו עבודת קדשים כלל, שאף זריקת הדם ביוהכ"פ היתה לידו ולא בארון עצמו, ולפ"ז מיושב מדוע השמיט הרמב"ם מצוות עשיית הארון לדורות, שכן אין אפשרות כלל לחנך ארון חדש.

לא היה שייך ארון בבית שני כיון שלא היה שמן המשחה כדי לקדשו

בהר המוריה (הג"ר אפרים זאב גרבוז זצ"ל - הוריות סוסי"י י"ד) ת"י כעין מהלך הזה, שהארון יתקדש לדורות רק ע"י משיחה, דהא שדרשו חז"ל שאפשר לקדש כלי המקדש בשירות, היינו דווקא בהני כלי שרת דקיימי לשירות, ובהם כתיב קרא ד"אשר ישרתו בס בקדש", משא"כ בארון דלא קיימא לשירות, לא נכלל בהאי קרא, והוא נתקדש גם לדורות רק ע"י משיחה. לפ"ז אתי שפיר למה לא עשו ארון בבית שני, לאחר שנגנז הארון שעשה בצלאל, דמאחר שהארון נתקדש גם לדורות ע"י משיחה, א"כ בבית שני, בשעה שנגנז הארון נגנז שמן המשחה יחד עמו, וכיון שלא היה שם שמן המשחה, לא היה אפשרות לעשות ארון בבית שני, כיון שלא היה במה לקדשו.

הארון אינו מכלי המקדש

והנה היה מקום ליישב את שיטת הרמב"ם, לפמש"כ במדרש הגדול (פי תרומה כ"ה א') "ועשו לי מקדש", הרי זה מ"ע לעשות מקדש לה' כו', ואלו הדברים שהן עיקר בבנין הבית וכו', ועושין בו שבעה כלים וכו', אבל הארון הרי הוא ללוחות, ואינו מכלי המקדש ע"כ. הרי מפורש שהארון אינו מכלי המקדש, וכל מטרתו היא להניח בו הלוחות בלבד, ולפ"ז הסביר במשנת חיים (שמות ס"י ס"ה סק"ג), דכשעושין מקדש בלי שהארון עומד על מקומו, לא חסר במ"ע דעשיית מקדש וכליו, הואיל ואין הארון בכלל מצות מקדש וכליו.

אבל לכאורה בשו"ת חת"ס (יו"ד ס"י רל"ו) לא משמע כן, מדשלח מכתב לחותנו הגרע"א ז"ל, ושאלו היאך בנו בית שני בלא הארון, דהרי כלי המקדש מעכבין במקדש, ותירץ דעיקר דין הארון הוא כדי לקיים "ונועדתי לך שם מעל הכפורת, מבין שני הכרובים", והיינו שאין הארון מעכב במקדש אלא אם יש נביא בישראל כמשה שמתנבא נבואתו מבית הכפורת, וממילא בבית שני שלא היה שם נביא כמשה רבינו, אין הארון מעכב במקדש עכ"ד.